

ORTODOKSISEN USKONNON KOE 14.3.2018 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkintoaineen sensorikokous on hyväksynyt seuraavat hyvän vastauksen piirteet.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijan uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen muodostumista. Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Ortodoksisessa uskonnonopetuksessa perehdytään ortodoksisen kirkon ja kristillisyyden kehittymisen vaiheisiin. Opetukseen kuuluvat myös ortodoksisen kirkon keskeiset opilliset ja eettiset periaatteet. Lisäksi tarkastellaan merkittäviä kristillisiä kirkkoja ja muita uskontoja. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Uskonnon kokeessa arvioinnin kohteena ovat uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten uskontoihin ja maailmankatsomuksiin liittyvien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioidaan taitoa soveltaa, analysoida ja arvioida uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Arvioinnissa kiinnitetään huomioita myös tiedonkäsittelyyn ja esitystapaan. Onnistunut vastaus on tehtävänannon mukainen, tyyliään sujuva ja rakenteeltaan yhtenäinen. Se ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoja sekä arvioida asioita analyttisesti monista eri näkökulmista. Asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet tulee vastauksissa erottaa selkeästi toisistaan.

Uskonnon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksisainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata kolmeen, neljään tai viiteen ja osan II tehtävistä korkeintaan kahteen. Kokelas ei voi saavuttaa kokeen maksimipistemäärää (120), jos hän ei vastaa kahteen osan II tehtävään.

Koe sisältää luonteeltaan ja vaatimustasoltaan erilaisia tehtäviä. Osa tehtävistä edellyttää tiivistä ja lyhyttä vastaamista, osa puolestaan laajojen aihepiirien hallintaa ja esseemuotoista vastausta. Tehtävät voivat sisältää aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Aineistojen tietoja tulee käyttää, soveltaa ja arvioida asianmukaisesti. Pääsääntöisesti vastauksessa tulee viitata aineistoihin. Tehtäviin voi sisältyä merkkimäärärajoituksia, jolloin kyse on vastauksen suositeltavasta enimmäispituudesta. Sitä merkkimäärän alittaminen ei alenna arvosanaa, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä ja ilmaisu selkeää. Huomattava merkkimäärän ylittäminen alentaa vastauksen arvosanaa.

Uskonnon kokeessa arvioidaan kokelaan tiedollista osaamista, tiedon käsittelyä ja vastauksen esitystapaa. Tiedollisen osaamisen osalta arvioidaan kokelaan uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemusta sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä. Lisäksi arvioidaan sitä, miten vastauksen sisältö vastaa tehtävänantoa ja miten onnistuneesti vastaus on rajattu. Kaikissa tehtävissä arvioinnin lähtökohtana on se, että vastausten tulee noudattaa tehtävänantoa. Mikäli tehtävässä edellytetään esimerkiksi vertailua, tätä korostetaan myös arvioinnissa. Tietosisältöjen suuri määrä ei ole ansio, mikäli tiedot ovat tehtävänannon kannalta epäolennaisia. Asiavirheet ja käsitteiden virheellinen käyttö alentavat vastauksen arvoa.

Tiedon käsittelyn osalta arvioidaan opiskelijan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Huomiota kiinnitetään esitettyjen näkökohtien vaakuuttavuuteen, perusteluihin ja asioiden problematisointiin. Onnistunut vastaus ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoa aiemmin omaksuttujen tietojen pohjalta sekä arvioida asioita analyttisesti monista eri näkökulmista. Lisäksi asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet on erotettu selkeästi toisistaan.

Esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista. Vastauksessa arvostetaan sujuvaa ja huoliteltua suomenkielistä asiatekstiä. Samojen asioiden toistaminen ja epäselvä tai sekava ilmaisutapa alentavat vastauksen arvoa.

Tiedollisen osaamisen tarkemmat kriteerit esitetään kunkin tehtävän kohdalla erikseen. Hyvän vastauksen piirteissä kuvataan kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä: hyvä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 50:tä prosenttia, sekä kiitettävä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 80:tä prosenttia. Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu. Mikäli tehtävä koostuu tavanomaista useammista osioista, pisteityksestä annetaan erilliset ohjeet. Laajoissa esseetehtävissä hyvän vastauksen piirteet ovat aina vain suuntaa-antavia. Ne sisältävät lähinnä lukiokursseihin liittyviä keskeisiä näkökohtia, mutta niiden lisäksi kokelaiden vastaukset voivat sisältää muita olennaisia seikkoja.

Yleisesti ottaen tiedollisen osaamisen ääripäitä ovat vastaukset, jotka eivät sisällä lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä, ja vastaukset, jotka osoittavat aihealueen erinomaista hallintaa. Viimeksi mainituille tunnusomaista on esimerkiksi, että käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä. Näiden ääripäiden väliin sijoittuu niin kutsuttu hyvä vastaus, joka sisältää joitakin aihealueen kannalta olennaisia asioita ja jossa käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Tällainen vastaus voi kuitenkin sisältää myös yksittäisiä asiavirheitä.

Tyypillisesti tiedollinen osaaminen, tiedon käsittely ja esitystapa kytkeytyvät vastauksissa toisiinsa, sillä aihekokonaisuuden kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen, asianmukaisten käsitteiden käyttö, argumentaation johdonmukaisuus ja tyyllinen sujuvuus liittyvät yhteen. Alla esitetään erityisesti tiedon käsittelyä ja esitystapaa koskevat yleiset, suuntaa antavat kuvaukset, jotka havainnollistavat arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Heikoimmat vastaukset ovat tyyliältään sekavia ja rakenteeltaan jäsentymättömiä ja vastaavat tehtävänantoon vain osittain tai eivät lainkaan. Tällaisissa vastauksissa tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi. Pistemäärältään tällaiset vastaukset jäävät tyypillisesti alle neljäsosaan kokonaispistemäärästä.

Alle puoleen kokonaispistemäärästä jäävät myös sellaiset vastaukset, joissa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite mutta jotka ovat rakenteeltaan jäsentymättömiä ja tyyliältään sekavia. Tällaisiin vastauksiin voi sisältyä myös toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.

Hyvä vastaus merkitsee arvioinnissa noin puolta kokonaispistemäärästä. Tällainen vastaus vastaa pääosin tehtävänantoa, ja siinä esitetään useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävään kuuluvaa aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksessa on nähtävissä pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen. Vastaus voi kuitenkin olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen, ja perustelut voivat olla pintapuolisia.

Kiitettävä vastaus vastaa noin 80:tä prosenttia kokonaispistemäärästä. Tällaisessa vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on onnistuttu liittämään johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu. Vastauksessa esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia, ja tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.

Kaikkein korkeimpiin pistemääriin yltäville vastauksille on edellä mainittujen asioiden lisäksi tyypillistä, että niistä ilmenee aihealueen syvälinen ymmärtäminen ja kyky liittää asiat laajempiin yhteyksiin. Tehtävään sisältyviä aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Vastaukset ovat perusteluiltaan vakuuttavia ja kokonaisuutena hyvin argumentoituja. Ne voivat sisältää myös kekseliäitä ja yllättäviäkin näkökulmia sekä avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Uskonnon digitaalisen ylioppilaskokeen arviointi

Pistemäärät	alle 25 %	25–50 %	50 % hyvä vastaus	80 % kiitettävä vastaus	yli 80 %
Tiedollinen osaaminen: arvioidaan opsin asiasisällön tuntemusta, käsitteiden asianmukaisista ja täsmällistä käyttöä, sisällön ja tehtävänannon vastaavuutta sekä vastauksen rajausta	sisältää hyvin vähän tai ei lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä	esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite	sisältää useita aihealueen kannalta olennaisia asioita, käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista; vastaus voi sisältää myös yksittäisiä asiasivirheitä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen kiitettävää hallintaa; käsitteitä on käytetty asianmukaisesti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen syvällistä ymmärtämistä ja kykyä liittää asiat laajempiin yhteyksiin
Tiedon käsittely ja esitystapa: arvioidaan kokeeseen taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa tietoa; esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista	tyylliltään sekava ja rakenteeltaan jäsentymätön; vastaa tehtävänantoon vain osittain tai ei lainkaan; tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi	rakenteeltaan jäsentymätön ja tyylliltään sekava; voi sisältää toistoja, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta	vastaa pääosin tehtävänantoa; esitetty useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia; tehtävän aineistoa on hyödynnetty joiltain osin ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä; pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen; voi olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen; perustelut voivat olla pintapuolisia	useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on liitetty johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi; vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu; esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia; tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti	tehtävän aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen; perustelut ovat vakuuttavia ja hyvin argumentoituja; voi sisältää kekseliäitäkin näkökulmia ja avauksia vaihtoehtoisiin lähestymistapoihin

Osa I

1. Väittämiä ortodoksisesta kirkosta ja Lähi-idän uskonnoista (20 p.)

Ortodoksinen kirkkohistoria

- 1.1. oikein
- 1.2. väärin
- 1.3. oikein
- 1.4. oikein

Uskonoppi

- 1.5. väärin
- 1.6. oikein
- 1.7. oikein
- 1.8. väärin

Raamattu

- 1.9. väärin
- 1.10. oikein
- 1.11. väärin
- 1.12. oikein

Etiikka

- 1.13. väärin
- 1.14. väärin
- 1.15. oikein
- 1.16. oikein

Suomen ortodoksinen kirkko

- 1.17. väärin
- 1.18. oikein
- 1.19. oikein
- 1.20. oikein

2. Arjen etiikkaa (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja oivaltavasti kokelas arvioi videon tapahtumia kristillisen etiikan näkökulmasta.

Videossa aikuinen mies käyttäytyy uhkaavasti linja-autopysäkillä linja-autoa odottavaa lasta kohtaan. Linja-autossa miehellä ei ole tarpeeksi rahaa lipun ostamiseen, ja lapsi maksaa miehen matkan. Muut linja-auton matkustajat taputtavat; mies on mietteissään, kun taas lapsi vaikuttaa tyytyväiseltä. Videon tapahtumia voi tulkita siten, että miehellä on rasistisia ennakkoluuloja poikaa kohtaan.

Videon tapahtumia voi tarkastella muun muassa seuraavista kristilliseen etiikkaan liittyvistä näkökulmista:

- anteeksianto

- pahan maksaminen hyvällä, tulisien hiilien kokoaminen toisen pään päälle
- vihollisen rakastaminen
- lähimmäisen rakastaminen (rakkauden kaksoiskäsky), kaikki ihmiset lähimmäisinä
- asettuminen toisen asemaan (kultainen sääntö)
- kristillinen ihmiskäsitys (ihminen on Jumalan kuva, ihmisten samanarvoisuus)
- häpeä, synnintunto, katumus
- tapahtumien vertautuminen joihinkin Raamatun kertomuksiin, esimerkiksi kertomukseen laupiaasta samarialaisesta.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) videon tapahtumia arvioidaan pintapuolisesti vähintään kolmesta kristillisen etiikan kannalta perustellusta näkökulmasta tai syvällisesti vähintään yhdestä näkökulmasta.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) videon tapahtumien arviointi suhteessa kristilliseen etiikkaan on monipuolista ja syvällistä. Videon tapahtumien liittämistä ajankohtaisiin tapahtumiin tai keskusteluihin pidetään ansiona.

3. Vanhan testamentin profeetat (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas määrittelee profeetat sekä miten monipuolisesti ja oivaltavasti hän arvioi heidän toimintaansa omana aikanaan ja myöhemmin kristinuskossa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas osaa määritellä profeetta-käsitteen tarkoittavan henkilöä, joka toimii Raamatussa Jumalan tahdon välittäjänä. Kokelas osaa

- nimetä ainakin kaksi Vanhan testamentin profeettaa ja kertoa heidän asemastaan ja elämästään omassa yhteisössään
- jaotella profeetat kahteen luokkaan (pienet ja suuret profeetat)
- kuvailla mainitsemiensa henkilöiden Kristusta ennakoivat profetiat pääpiirteittäin tai kiinnittää huomiota siihen, millainen merkitys profeettojen eettisellä julistuksella on ollut kristinuskossa.

Esimerkki: Profeetta Jesaja oli oman aikansa ylhäisöä. Hänen aikansa oli vaikea Jerusalemin historiassa. Jumala kutsui hänet tehtävänsä näyn avulla. Jesaja ennusti Messiaan neitseellisesti syntymästä sekä Herran kärsivästä palvelijasta. Molempien on katsottu liittyvän Kristukseen.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas osaa nimetä useamman profeetan. Hän tuo esille, miten profetioita käytetään ortodoksisen kirkon jumalanpalveluksissa ja ikonografiassa. Kokelas osaa mainita jostakin profetiasta peräisin olevan tekstikatkelman, joka liitetään kristinuskoon (esimerkiksi Herran kärsivä palvelija), ja jaotella mainitsemansa profeetat oikeisiin ryhmiin: pieniä profeettoja oli kaksitoista (Hoosea, Aamos, Miika, Joel, Obadja, Joonas, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Sakarja, Malakia) ja suuria viisi (Jesaja, Jeremia, Hesekiel, Daniel, Baruk).

Ansiona pidetään, jos kokelas mainitsee myös Uuden testamentin profeetan, Johannes Kastajan eli Herran Edelläkävijän. Ansiona pidetään lisäksi, mikäli kokelas erittelee vastauksessaan sitä, mitä profeettojen asemalla ja merkityksellä tarkoitetaan yhtäältä heidän aikanaan,

toisaalta myöhemmin kristinuskossa. Vastauksessa ei edellytetä kaikkien profeettojen mainitsemista.

4. Pyhä Henki (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 4.1. voi saada enintään 10 pistettä ja kohdasta 4.2. enintään 10 pistettä.

4.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas esittelee kristinuskon opetusta Pyhästä Hengestä.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) Pyhää Henkeä on luonnehdittu kristillisen jumalakäsityksen näkökulmasta. Vastauksessa esitetään vähintään kaksi seuraavista luonnehdinnoista:

- Vaikka kristinuskko on monoteistinen uskonto, siihen kuuluu triniteettioppi (kolminaisuusoppi), jonka mukaan Pyhä Henki on Jumalan kolmas persoona.
- Raamatussa kerrotaan, miten Pyhä Henki vuodatettiin helluntaina.
- Pyhän Hengen tehtävänä on pyhittää, rakentaa seurakuntaa ja vahvistaa uskovia.
- Lännen kirkon mukaan Pyhä Henki lähtee Isästä ja Pojasta (filioque), idän kirkon mukaan Pyhä Henki lähtee Isästä.
- Monissa kirkkokunnissa, kuten luterilaisuudessa, katsotaan, että Pyhä Henki saadaan sakramenttien välityksellä.
- Pyhän Hengen opetetaan avaavan Raamatun sanomaa.
- Pyhään Henkeen liittyvät niin kutsutut armo- tai henkilölahjat, mm. kielilläpuhuminen ja profetointi.
- Pyhään Henkeen liitetään Raamatussa mainitut Hengen hedelmät, kuten rakkaus, ilo, rauha jne.
- Pyhän Hengen luonne ja tehtävät on määritelty uskontunnustuksissa, ekumeenisissa kirkolliskokouksissa ja dogmeissa.
- Pyhän Hengen vaikutusta korostetaan erityisesti karismaattisissa liikkeissä.
- Ortodoksinen kokelas tuo esille myös uskonnontunnustuksen, jossa Pyhä Henki on mainittu, ja että Kirkko elää nyt Pyhän Hengen aikaa.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) Pyhän Hengen on todettu kuuluvan Pyhään Kolminaisuuteen, ja lisäksi vastauksessa tarkastellaan useita edellä mainituista luonnehdinnoista.

4.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten hyvin perustellen kokelas soveltaa kristillistä opetusta Pyhästä Hengestä tehtävän aineistona oleviin kuviin. Kumpaakin kuvaa koskeva analyysi arvioidaan erikseen siten, että kummastakin on mahdollista saada korkeintaan viisi pistettä. Vastaus on kuitenkin mahdollista rakentaa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jossa kuvia voidaan myös vertailla.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) ortodoksinen kokelas osaa liittää kuvan 4.A kasteesta siihen, että kasteen mysteeriossa pappi pyytää Pyhää Henkeä pyhittämään kastealtaan veden. Kasteessa ihminen syntyy uudestaan vedestä ja Pyhästä Hengestä ja liittyy Jumalan valtakuntaan. Kuvan 4.B osalta kokelas mainitsee, että palveluksessa alttaripöydän ehtoollislahjoja siunates-

saan piispa (pappi) rukoilee, että Jumala lähettäisi Pyhän Hengen muuttamaan salaisesti leivän ja viinin Kristuksen ruumiiksi ja vereksi.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) ortodoksikokelas tuo esille, että kaste (kuva 4.A) perustuu Jeesuksen saamaan kasteeseen Jordanilla, jolloin Johannes Kastaja kastoi hänet. Kasteen yhteydessä Pyhä Henki laskeutui taivaasta kyyhkysen muodossa. Kuvasta 4.B kokelas tunnistaa, että kyseessä on liturgiapalvelus, jossa ollaan toimittamassa ehtoollisen sakramenttia.

5. Ortodoksisuuden ja hindulaisuuden kuvakieli (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 5.1. voi saada enintään 8 pistettä ja kohdasta 5.2. enintään 12 pistettä.

5.1. (8 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas vertaillen tarkastelee ortodoksisuuden ja hindulaisuuden kuvakieltä.

Hyvässä vastauksessa (4 p.) kokelas osaa kuvailla kummankin uskonnon taidetta pääpiirteisään ja esittää joitakin perusajatuksia ortodoksisesta ja hindulaisesta kuvakielestä.

- Ortodoksinen ikonitaide on ortodoksisen uskonopin kuvallinen ilmaisu.
- Ortodoksisuudessa se mikä opillisesti hyväksytään, sopii kuvattavaksi. Myös se, mikä on nähty, on kuvattavissa.
- Ortodoksisessa taiteessa Jumalan kuvaaminen ei ole sallittua kuin symbolien kautta. Tällainen symboli on esimerkiksi kolmio, jonka keskellä on silmä.
- Ikonitaide ei kuvaa henkilöitä naturalistisesti, ja siksi myöskään patsaat eivät kuulu ortodoksisen kuvataiteeseen.
- Naturalistisia ikoneja esiintyy historiassa (Venäjän romantiikan aika).
- Hindulaisuudessa on lukematon määrä jumaluuden ilmentymiä, joita kuvataan eläinhahmoina, ihmishahmoina sekä ihmisen ja eläimen yhdistelminä.
- Hindulaisessa kuvakielessä ovat hyväksytyt monet taiteen muodot, ja hindutemppeleissä on runsaasti pyhien ihmisten ja jumalien kuvia ja patsaita.
- Hinduisten temppelit on omistettu jollekin hindujumalalle.
- Vain luojajumala Brahma ei yleensä palvota eikä kuvata.

Kiitettävässä vastauksessa (6 p.) kokelas osaa tarkemmin kertoa ikonitaiteen ja hindulaisen taiteen perusperiaatteista ja esitystavoista. Kiitettävässä vastauksessa kokelas tuo esille 6–8 kohtaa alla olevista.

- Ikonitaiteesta kokelas nimeää joitakin pyhiä henkilöitä ja esittelee heitä koskevia kuvaustapoja.
- Ikoneissa on käänteinen perspektiivi, ne ovat varjottomia ja harmoniaa korostetaan.
- Henkilöiden ominaisuuksia ja merkitystä korostetaan ikoneissa tietyin sovituin merkein (viisaalla on korkea otsa).
- Ikoneissa väreillä on tietty merkitys, mutta värien käytössä on kulttuurisia poikkeamia. Marttyyreillä on usein punainen viitta tai risti kädessä.
- Vastauksessa tarkastellaan analysoiden esimerkiksi Kristuksen tai Neitsyt Marian ikonia.
- Hindulaisesta kuvataiteesta kokelas osaa nimetä hindulaisuuden jumalia ja kertoa,

miten niitä kuvataan.

- Hindulaisessa taiteessa ei korosteta taiteilijaa, sillä hindulainen kuvataide tehdään jumalan kunniaksi kuten ikonitaidekin.
- Hindulaisia patsaita ja taideteoksia ei signeerata kuten ei ikoneitakaan.
- Hindulaisessa taiteessa kuvataan jumalien lisäksi pyhien henkilöiden elämäkertoja samoin kuin ikonitaiteessa.
- Ortodoksisesta taiteesta poikkeavat esimerkiksi hindulaisuuden eroottiset kuva-aiheet, joita ei ikoneissa ole.

5.2. (12 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas analysoi kuvien käyttöä osana ortodoksisuuden ja hindulaisuuden uskonnonharjoitusta.

Hyvässä vastauksessa (6 p.) kokelas toteaa, että ikonitaide on tärkeä osa sekä ortodoksista että hindulaista uskonnonharjoitusta. Kuvat opettavat ja auttavat muistamaan esikuvansa. Hindulaisten patsaiden luo tuodaan suitsukkeita, ja niiden edessä rukoillaan. Ikonien eteen asetetaan tuohuksia rukouksen vertauskuvana. Hindulaisuudessa on erilaisia näkemyksiä jumaluuden ja alttarikuvan suhteesta: joidenkin tulkintojen mukaan jumaluus asuu alttari-hahmossa, toisten tulkintojen mukaan alttarikuva lähinnä auttaa keskittymisessä rukoukseen.

Kiitettävässä vastauksessa (10 p.) kokelas mainitsee, ettei ikoneita saa palvoa (7. yleisen kirkolliskokouksen määräys), mutta hindujumalien kuvien palvonta ei ole samalla tavalla kiellettyä. Kun ikonia suudellaan, kunnioitus osoitetaan alkukuvalle, ei maalaukselle.

6. Valamon luostarin synty ja kehitys (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 6.1. voi saada enintään 10 pistettä ja kohdasta 6.2. enintään 10 pistettä.

6.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsenytyneesti ja monipuolisesti kokelas esittelee Valamon luostarin historian keskeisimmät vaiheet.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas tuo esille vähintään kuusi asiaa seuraavista:

- Ensimmäiset kirjalliset todisteet Valamon luostarin olemassaolosta ovat vasta 1300-luvun lopulta. Perustamisajankohtana voidaan pitää myös 1300-luvun alkua. Eräiden tietojen mukaan luostari olisi perustettu jo 900- tai 1100-luvulla.
- Luostarin perustaja on todennäköisesti venäläinen munkki Sergei, joka ennen Valamon saarelle tuloa olisi vierailut Athoksella. Toisten lähteiden mukaan Sergeitä pidetään kreikkalaismunkkina. Hänen työtään jatkoi karjalaissyntyinen Herman.
- Valamo oli tärkeä lähetystyön keskus Karjalassa, ja sieltä lähteneet munkit perustivat toisia luostareita.
- Luostari oli myös pyhiinvaelluskohde.
- Ruotsalaiset tuhosivat luostarin ja surmasivat munkkeja sekä 1500-luvun lopulla että 1600-luvun alussa.

- Luostari sai uuden alkunsa ja sitä alettiin rakentaa uudestaan 1700-luvun alussa tsaari Pietari Suuren toimesta.
- Luostari kehittyi voimakkaasti 1800-luvulla igumeni Damaskinin aikana. Silloin aloitettiin mm. nykyisen luostarin pääkirkon ja muiden pääluostarin alueen rakennusten rakentaminen.
- Suurimmillaan veljestön määrä on ollut 1900-luvun alussa, jolloin veljestöön kuului yli 1000 henkeä.
- Suomen itsenäistyttyä 1917 Valamon saari liitettiin Suomeen ja luostari Suomen ortodoksisen kirkon alaisuuteen.

Kiitettävässä (8 p.) vastauksessa tarkastellaan tarkemmin ja laajemmin luostarin muuta kuin kirkollista toimintaa (maatalous, kalastus, ikonimaalaus jne.) sekä skiittojen perustamista eri puolille saarta. Vastauksessa selostetaan sitä, miten luostarin ja Suomen ortodoksisen kirkon välille syntyi ajanlaskuriita, koska luostari ei hyväksynyt gregoriaanista kalenteria. Ongelma vaivasi suhteita aina 1950-luvulle saakka. Kiitettävässä vastauksessa tuodaan esille myös Valamosta lähteneiden munkkien, mm. Herman Alaskalaisen tekemä lähetystyö. Vastauksessa pohditaan kriittisesti luostarin syntyvaiheiden ajoittamisen ongelmallisuutta.

6.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas esittelee ja pohtii Valamon luostarin toimintaa ja sen merkitystä Suomessa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas tarkastelee luostarin toimintaa 2000-luvulla mainiten joitakin seuraavista seikoista:

- Luostarin veljestön jäsenmäärä on hiljakseen kääntynyt kasvuun.
- Viinintuotanto on käynnistynyt.
- Luostari on pyhiinvaelluskohde sekä suomalaisille että ulkomaalaisille.
- Luostari järjestää kulttuuritilaisuuksia, mm. taidenäyttelyjä ja konsertteja, sekä tarjoaa tiloja erilaisille konferensseille ja kokouksille.
- Luostari on myös hiljentymisen ja rukouksen paikka ja tarjoaa jumalanpalvelusten kautta mahdollisuuden hengellisen elämän viettämiseen.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittelee laajemmin ja monipuolisemmin luostarin toimintaa ja vaikutusta tuoden esille mm. seuraavia asioita:

- Luostarin yhteydessä toimii Valamo-opisto, joka järjestää kursseja ja perehdyttää kävijöitä mm. ikonimaalaukseen ja ortodoksisen kulttuuriin.
- Luostarin kulttuurikeskuksessa toimii museo, kirjasto ja konservointilaitos. Erityisesti kirjaston laajoilla ortodoksisen kirjallisuuden kokoelmilla on suuri merkitys.
- Luostari on myös merkittävä työllistäjä ja matkailukohde.

Ansiona pidetään, mikäli kokelas tuo esiin, että luostari sijoittui Heinäveden Papinniemeen toisen maailmansodan jälkeen ja että se edustaa Laatokan Valamon luostarin historiallista jatkumoa.

Osa II

7. Maahanmuuttajien vaikutukset ortodoksisen kirkon toimintaan Suomessa (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 7.1. voi saada enintään 10 pistettä ja kohdasta 7.2. enintään 20 pistettä.

7.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas kuvaa, tulkitsee ja analysoi taulukon tietoja.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas toteaa, että suurin osa muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvista ortodokseista sijoittuu maan kaakkois-, etelä- ja länsiosaan. Vähiten heitä on Itä-, Koillis-, Keski- ja Pohjois-Suomessa. Kokelas tuo esille tarkastelussaan muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien kieliryhmiä eri alueilla. Hän kiinnittää huomiota erityisesti viiteen seurakuntaan, joiden jäsenistä muunkielisten osuus on suurin, ja toisaalta viiteen seurakuntaan, joissa ei juuri ole muun kielisiä seurakuntalaisia.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) analysointi on perusteellisempaa ja yksityiskohtaisempaa.

7.2. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas analysoi ja pohtii ei-suomenkielisten kirkon jäsenten vaikutusta ortodoksisen kirkon toimintaan Suomessa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas toteaa, että maahanmuuttajien määrän kasvu on saanut aikaan sen, että jumalanpalveluksia on pitänyt ruveta järjestämään maahanmuuttajien kotikielillä (mm. venäjä, romanian). Se on lisännyt papiston kielivaatimuksia ja tarvetta perustaa seurakuntiin esimerkiksi venäjänkielisten pappien toimia erityisesti Kaakkois- ja Etelä-Suomessa. Tilanne on tuonut esiin myös kirkkohallinnollisia kysymyksiä, kun tietyn kielialueen väestö haluaisi perustaa omia seurakuntia ja liittyä Suomen ulkopuolisen ortodoksisen kirkon alaisuuteen.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) pohditaan edellisten lisäksi myös kulttuurivaikutuksia ja kalenterikysymystä ja tuodaan esille, miten Suomen ortodoksinen kirkko on vastannut esille nousseisiin haasteisiin. Vastauksessa voidaan myös kuvailla, miten maahanmuuttajat ovat rikastuttaneet kirkollista elämää.

8. Uskontojen historian tunteminen (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 8.1. voi saada enintään 15 pistettä ja kohdasta 8.2. enintään 15 pistettä. Suorat viittaukset aineistoon eivät ole välttämättömiä korkeimpienkaan pisteiden saamiseksi.

8.1. (15 p.)

Tehtävässä arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja asiantuntevasti kokelas erittelee valitsemiensa uskontojen historian käyttöä poliittisiin ja ideologisiin tarkoituksiin. Esimerkit voivat koskea menneisyyttä tai nykypäivää. Vastauksessa voi käsitellä historian käyttöä sekä myönteisessä että kielteisessä merkityksessä.

Vastaus sisältää esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Islamin osalta vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi Muhammadin johtaman umman tai varhaisten islamilaisten kalifaattien vaikutusta islamin yhteiskuntaihanteisiin sekä ristiretkien merkitystä länteen liitettyjen kielteisten mielikuvien muodostumisessa ja ylläpitämisessä erityisesti islamilaisten ääriilikkeiden piirissä. Tarkastella voi myös islaminvastaista käsitystä, jossa islamin historia esitetään väkivaltaisena ja islam sen vuoksi nähdään uhkana länsimaiselle kulttuurille.
- Juutalaisuuden osalta vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi ajatusta luvatus maasta ja Israelin valtion muodostumisesta, juutalaisuuden suhdetta sen piirissä syntyneeseen Jeesus-liikkeeseen ja kristinuskoon sekä antisemitismia.
- Hindulaisuuden osalta vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi hindulaisuuden pitkää historiaa Intiassa, sen pohjalta luotua poliittista mielikuvaa Intiasta nimenomaan hindulaisena maana sekä tähän liittyviä kielteisiä asenteita uskonnollisiin vähemmistöihin, erityisesti muslimeihin. Tarkastella voi myös Intiassa edelleen ilmenevää kantisyrjintää tai länsimaissa vallitsevaa mielikuvaa hindulaisuudesta rauhanomaisena uskontona.

Edellä mainittujen näkökohtien lisäksi kokelas voi käsitellä myös muita teemaan soveltuvia esimerkkejä.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) on valittu kaksi käsiteltävää uskontoa ja eritelty molemmista pintapuolisesti vähintään yhtä tehtävänannon kannalta olennaista näkökohtaa. Yhden uskonnon ansiokkaasta käsittelystä on mahdollista saada enintään 8 pistettä.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kahdesta valitusta uskonnosta on eritelty molemmista vähintään yhtä tehtävänannon kannalta olennaista näkökohtaa syvällisesti tai käsitelty useampia näkökohtia pintapuolisemmin. Vastauksessa on eritelty historian poliittisen ja ideologisen käytön aika, toimijat ja luonne: milloin kyseisellä tulkinnalla on ollut suosiota, ketkä tai mitkä ryhmittymät tulkintaa edustavat ja millaisiin tapahtumiin ja oletuksiin tulkinta perustuu. Ansiona pidetään, jos kokelas arvioi kriittisesti historian käyttöä esimerkeissään.

8.2. (15 p.)

Tehtävässä arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja syvällisesti kokelas arvioi uskontojen historian tuntemisen merkitystä nykypäivän ilmiöiden ymmärtämisessä. Lisäksi arvioidaan kokelaan esittämien esimerkkien osuvuutta.

Vastaus sisältää esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Historian tunteminen auttaa ymmärtämään ihmisten ja ihmisryhmien identiteettiä, kristinuskon osalta esimerkiksi katolisuuden roolia italialaisuudessa, ortodoksisuuden roolia venäläisyydessä tai luterilaisuuden roolia suomalaisuudessa.
- Historian tapahtumat ja niistä tehdyt tulkinnot vaikuttavat ihmisten nykyisiin asenteisiin, mielikuviiin ja toimintaan (esim. juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin väliset jännitteet Lähi-idässä ja läntisessä maailmassa tai hindulaisuuden ja islamin välinen jännite Intiassa).
- Kun tuntee uskontoja ja niiden historiaa, on edellytyksenä torjua vääriin käsityksiin perustuvia ennakkoluuloja.
- Historian tapahtumat ovat muokanneet nykyisiä olosuhteita.
- Uskontojen historia elää myös nykypäivässä, esimerkiksi uskonnollisissa rakennuksissa, taiteessa, perinteissä ja rituaaleissa.

Vastaus voi sisältää myös muita oivaltavia näkökohtia. Vastauksessa voidaan argumentoida myös sen puolesta, ettei historian tuntemisella ole suurta merkitystä nykyisyyden ymmärtämisessä, mutta tällöinkin perustelujen tulee olla uskottavia.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) historian tuntemisen merkitystä arvioidaan vähintään kahdesta näkökulmasta, joita molempia havainnollistetaan vähintään yhdellä esimerkillä.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) historian tuntemisen merkitystä arvioidaan syvällisesti vähintään kahdesta näkökulmasta tai pintapuolisemmin useasta näkökulmasta. Vastaus sisältää useita havainnollisia esimerkkejä, jotka on esitetty täsmällisesti. Aineistossa esitettyjen MacMillanin näkemysten pohtimista pidetään ansiona, mutta sitä ei edellytetä korkeimpiin pisteisiin.

9. Ortodoksisten kirkkojen kehitys itäisen Keski-Euroopan entisissä kommunistimaissa (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen: kohdasta 9.1. voi saada enintään 20 pistettä ja kohdasta 9.2. enintään 10 pistettä.

Kommunismien kauden jälkeen itäisen Keski-Euroopan maissa ortodoksinen kirkko oli uuden tilanteen edessä. Tällaisia maita olivat esimerkiksi Romania, Bulgaria, Albania ja entisen Jugoslavian maat.

9.1. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan, miten monipuolisesti ja asiantuntevasti kokelas arvioi kommunismin suhtautumista kristinuskoon tehtävässä mainituissa maissa ja tarkastelee, miten se vaikutti kirkon toimintaan.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas tuo esille vähintään viisi seuraavista asioista ja antaa esimerkkejä tehtävässä mainituista maista:

- Kirkon yhteiskunnallinen asema hankaloitui ja sen toiminta vaikeutui erityisesti toisen maailmansodan jälkeen, kun itäisen Keski-Euroopan maat joutuivat mukailemaan Neuvostoliitossa vallinnutta kirkon ja valtion suhdetta.
- Kirkon toimintaa valvottiin tiukasti ja paikoin sitä jopa estettiin toimimasta.
- Kirkko sai tehdä opetustyötä vain omissa tiloissaan, eikä kouluissa ollut uskonnonopetusta.
- Kommunismien aikana uskonnonharjoitus oli rajoitettua.
- Teologisia oppilaitoksia suljettiin.
- Kirkkojen käyttötarkoitusta muutettiin tekemällä niistä esimerkiksi ravintoloita, varastoja tai teattereita.
- Kirkkoja myös hävitettiin ja monet luostarit suljettiin.
- Papistoa ja luostarin jäsenistöä vangittiin ja jopa surmattiin.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) tarkastellaan myös Serbian ortodoksista kirkkoa sekä kuvataan Albanian, Romanian tai Bulgarian tilannetta yksityiskohtaisemmin.

- Ankarin ortodoksista kirkkoa kohtaan suunnattu vaino oli Albaniassa. Siellä kirkon toiminta kiellettiin kokonaan ja kirkot hävitettiin.

- Romania on ortodoksienemmistöinen maa. Siellä kirkko sai toimia melko vapaasti ja osittain valtion tukemana.
- Myös Bulgariassa väestön enemmistö kuuluu ortodoksiseen kirkkoon. Kommunismin aikana kirkolla oli erityisasema, johon kuului mm. valtion myöntämä taloudellinen tuki. Sen kautta valtio kuitenkin saattoi kiristää kirkkoa ja kontrolloida sen toimintaa.

9.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja asiantuntevasti kokelas tarkastelee kirkon tilannetta kommunismin kauden päättymisen jälkeen tehtävässä mainitun alueen kahdessa maassa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas tuo esille seuraavia asioita:

- Kommunismin aikakausi päättyi 1991.
- Kommunismista luopumisen myötä ortodoksisen kirkon toiminta itäisen Keski-Euroopan maissa vapautui huomattavasti.
- Kirkkorakennuksia otettiin uudestaan niiden alkuperäiseen käyttöön, teologinen ja pappiskoulutus lisääntyi, ja luostareiden toiminta alkoi elpyä.
- Voimakkain muutos tapahtui Albaniassa, jossa ortodoksisen kirkon toiminta oli käynnistettävä uudestaan täysin tyhjistä.
- Romaniassa kirkon ja valtion väliset suhteet ovat säilyneet hyvinä ja ortodoksinen kirkko on vakiinnuttanut asemansa osana Romanian yhteiskuntaa ja kulttuuria. Kouluissa on mm. uskonnonopetusta, ja maassa toimii useita teologisia oppilaitoksia.
- Bulgariassa kirkon ja valtion välinen suhde on edelleen etäinen. Valtion kouluissa ei ole uskonnonopetusta.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) tarkastellaan ortodoksisen kirkon asemaa ja tilannetta Albaniassa, Romaniassa, Bulgariassa tai Serbiassa yksityiskohtaisemmin esimerkkien kautta. Erityisansiona pidetään kirkkojen hallinnollisen aseman tarkastelua sekä kirkon ja valtion välisen suhteen kuvaamista edellä luetelluissa maissa. Vastauksessa kokelas voi tarkastella myös muun kuin tehtävässä mainittujen entisten kommunistimaiden ortodoksisten kirkkojen kehitystä.